

SCI-CONF.COM.UA

SCIENTIFIC RESEARCH IN THE MODERN WORLD

**PROCEEDINGS OF IX INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
JUNE 28-30, 2023**

**TORONTO
2023**

SCIENTIFIC RESEARCH IN THE MODERN WORLD

Proceedings of IX International Scientific and Practical Conference

Toronto, Canada

28-30 June 2023

Toronto, Canada

2023

UDC 001.1

The 9th International scientific and practical conference “Scientific research in the modern world” (June 28-30, 2023) Perfect Publishing, Toronto, Canada. 2023. 416 p.

ISBN 978-1-4879-3795-9

The recommended citation for this publication is:

Ivanov I. Analysis of the phaunistic composition of Ukraine // Scientific research in the modern world. Proceedings of the 9th International scientific and practical conference. Perfect Publishing. Toronto, Canada. 2023. Pp. 21-27. URL: <https://sci-conf.com.ua/ix-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-scientific-research-in-the-modern-world-28-30-06-2023-toronto-kanada-arhiv/>.

Editor

Komarytsky M.L.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: toronto@sci-conf.com.ua

homepage: <https://sci-conf.com.ua/>

©2023 Scientific Publishing Center “Sci-conf.com.ua” ®

©2023 Perfect Publishing ®

©2023 Authors of the articles

45. *Петренко І. І.* 264
СУЧАСНІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОГО
ДИСКУРСУ

PHILOLOGICAL SCIENCES

46. *Kuts M. O.* 270
COMPARATIVE ANALYSIS OF WAYS OF CONVEYING
POLITENESS IN ENGLISH AND UKRAINIAN LANGUAGES
47. *Дружинець М. Л., Сікорська О. О., Шаніна О. С.* 275
ГЕНДЕРНА СПЕЦИФІКА УКРАЇНСЬКОГО УСНОГО
МОВЛЕННЯ: ОРФОЕПІЯ ЗВУКОСПОЛУК
48. *Кечеджі О. В.* 283
ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕРЕКЛАДУ ВЛАСНИХ НАЗВ З
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ
49. *Малінська Г. Д.* 288
ПРОБЛЕМА ПОХОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК
ЦЕНТРАЛЬНА ТЕМА НАУКОВОГО ЖИТТЯ ЮРІЯ
ШЕВЕЛЬОВА
50. *Шаргун Т. О., Жукова А. Р.* 292
ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ КОМУНІКАТИВНОЇ МЕТОДИКИ
ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ
ЛІДЕРСЬКИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

ECONOMIC SCIENCES

51. *Mosiashvili V., Diasamidze M.* 298
CLUSTER ANALYSIS - MODERN APPROACHES IN BANKING
MANAGEMENT
52. *Новукова І.* 308
EDUCATION EXPORT AS A GLOBAL BUSINESS
53. *Боденчук Л. Б., Боденчук С. В., Нідельчу В. В.* 313
МЕТОДИКА ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ
УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ
54. *Волинець Л. М., Божок Ю. О., Пеньківська К. С., Кугаєвська Н. С.* 318
ВПРОВАДЖЕННЯ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У СФЕРІ
ЛОГІСТИКИ
55. *Діленко В. О., Соколов К. С.* 326
ОЦІНКА РІЗНИХ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ
ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ НА
ОСНОВІ МОДЕЛІ «ВИТРАТИ-ВИПУСК»
56. *Крочак О. І.* 331
ІСТОРІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ НА
ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ
57. *Кудрявцев В. М.* 334
ВПЛИВ ГРОМАДСЬКОГО ТРАНСПОРТУ НА ДОСЯГНЕННЯ
ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

**ГЕНДЕРНА СПЕЦИФІКА УКРАЇНСЬКОГО УСНОГО МОВЛЕННЯ:
ОРФОЕПІЯ ЗВУКОСПОЛУК**

Дружинець Марія Львівна,

д. філол. н., проф.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Україна

Сікорська Ольга Олександрівна,

к. філол.н., доц.

Шаніна Ольга Сергіївна,

к. філол.н., доц.

Одеський національний медичний університет

м. Одеса, Україна

Анотація: У статті подано соціофонетичний опис мовлення, зокрема дотримання норм вимови звукосполук респондентами п'яти зон України з урахуванням гендерної специфіки. Указано на стійкість чи слабкість норми, визначено у відсотках рівень володіння орфоепією звукосполук шиплячих і свистячих в пре- / постпозиціях та увиразнено наявність гендерного чинника.

Ключові слова: українське усне мовлення, орфоепія, звукосполук, соціопитування, гендерна специфіка, Україна.

Гендер кваліфікують як багатоаспектну категорію і в межах суспільства, і в межах особистості. Гендер як соціальна стаття і культурна метафора є вельми результативним аспектом аналізу в соціолінгвістиці. Ця думка щодо гендеру дала можливість виявити культурно-символічні суттєві ознаки цього поняття. Гендерні ознаки мовної картини світу – це «сутнісні прояви пізнання світу крізь призму чоловічого і жіночого бачення, що інтегрують універсальні та національно специфічні ознаки, оприявлюють особливості номінативної та комунікативної діяльності чоловіків і жінок, а також вплив статі на мовну практику та мовну поведінку» [4, с. 30]. Залежність мовних особливостей від розподілу носіїв мови за статтю існує і виявляється багатоманітно. Поняття

«чоловіче» та «жіноче» в мовознавстві вважають не як можливість існування варіантів мови, ці поняття ми зіставляємо з огляду дотримання кодифікованих норм вимови звуків та звукосполук.

Мета нашого дослідження: зробити спробу виявлення, аналізу та опису типових помилок вимови, зокрема комбінаторних змін у мовленні молоді України, та обґрунтувати рівень володіння кодифікованими нормами з урахуванням гендерної специфіки. **Предметом дослідження** є володіння орфоепічними нормами сучасної української мови молоддю різних сфер, зокрема орфоепією звукосполук шиплячих і свистячих в пре- та постпозиціях.

Джерельною базою дослідження послуговували аудіозаписи – результати соціопитування. **Фактичною базою дослідження** є 45 слів, підібраних для соціопитування, у яких можна простежити володіння орфоепією досліджених звукокомплексів. Респондентами нашого опитування стали 100 студентів - мешканці різних зон України: південної, північної, західної, східної та центральної.

Із конкретних **методів** у дослідженні використовуються: метод лінгвістичного опису, метод соціолінгвістичного аналізу, польовий, до якого належать спостереження та усне опитування, зіставний та прийом кількісних підрахунків, за допомогою яких було зібрано, зафіксовано, проаналізовано та доступно описано матеріал.

Сьогодні існує багато праць, спрямованих на підвищення культури спілкування й культури української мови, зокрема, праці О. Пономарева, О.Сербенської, Н. Бабич, С. Єрмоленко, С. Караванського, М. Пентиліук, Г.Волкотруб, О. Горбул, О. Кубрак, Т. Чмут, С. Шевчук та ін. Українську школу орфоепії представляють Н.Тоцька, М. Жовтобрюх, М. Наконечний, М.Фащенко, М. Дружинець. У розвідці обґрунтуємо дослідження комбінаторних змін консонантів, які простежуються в усному мовленні українців різного віку та різної сфери діяльності.

Аналізуючи мовлення сучасної молоді – жителів України в гендерному аспекті, ми вказуємо на стійкість чи слабкість норми та наявність гендерного

чинника.

У мовному потоці звуки виступають не відокремлено, а разом, тому вони взаємодіють один з одним і уподібнюються. Шиплячі приголосні перед свистячими внаслідок регресивної асиміляції за місцем творення змінюються на свистячі: *бачишся* [бачи^ес':а], *запорожці* [запороз'ц'і], *водичці* [водиц':і], *качці* [кац':і]. Свистячий приголосний перед шиплячим є слабким і зазнає змін - звучить як шиплячий: *безжалісний* [бе^уж:ал'існий], *розжарений* [рож:аре^уний], *віднісиш* [v'ідн'іш:и]. Передньоязиковий приголосний [д] перед свистячими внаслідок регресивної асиміляції за способом творення змінюється на свистячий [д̣з], а за способом і місцем творення – на шиплячий африкат [д̣жс]: [д] + [с] → [д̣зс]; [д] + [ц] → [д̣зц]; [д] + [з] → [д̣зз]; [д] + [д̣з] → [д̣з:]; [д] + [ш] → [д̣жш]; [д] + [ч] → [д̣жч]; [д] + [ж] → [д̣жж]; [д] + [д̣жс] → [д̣жс:] [1, с. 125].

Проаналізувавши мовлення 100 респондентів – жителів України в гендерному аспекті, ми отримали такі результати:

Під час вимови свистячих перед шиплячим 70% жінок та 100% чоловіків дотримуються норм у слові [моту^ежчи^ен], 65% жінок та 84% чоловіків у слові [пара^ешчи^ен], а решта порушують орфоепічні засади та вимовляють [сч], [зч]. У словах *принісиш*, *вивізиш* більшість респондентів порушують правила орфоєпії і відбивають орфографічні норми – [при^ен'ісиш] – 65% жінок та 76% чоловіків, [v'iv'ісиш] – 80% жінок та всі чоловіки. Решта дотримуються вимовних норм - [при^ен'іш:и], [v'iv'іжши].

Варто також звернути увагу на вимову префіксів *з-*, *роз-*, *без-* та прийменників *з*, *без* перед шиплячими. Респонденти-жінки вимовляють [зж:] та [зд̣жс] на місці потрібних [ж:] та [жд̣жс]: [зж:іти^ес'а] – 80%, [безд̣жсему] – 60%. На відміну від жінок, абсолютно всі чоловіки дотримуються норм вимови слова [бе^ужд̣жсему], проте, як і жінки, порушують у слові [жс:ити^ес'а]. В інших словах маємо правильну вимову в більшості опитаних: [ш:іти] – 65% жінок та 67% чоловіків, [шчаруwа́ти] – 70% та 84%, [жд̣жсе^уре^ула́] – 58% та 67% відповідно. У словах *безжально*, *розшити* більшість дотримуються орфоєпії.

Проте вимова слів *безшумно*, *розжувати* різниться. На відміну від жінок, більшість чоловіків–респондентів порушують норми у слові [бе^uш:умно], проте 67% вимовляють згідно з вимовними засадами слово [рож:ува^uти], але 84% жінок–респондентів вимовляють [зж] замість потрібного [ж:]. Більшість опитаних і жінок, і чоловіків дотримуються кодифікованих норм у слові *розчистити*, де наявна подвійна вимова [рожчісти^eти], [рошчісти^eти].

Переважна більшість респондентів порушують норму вимови шиплячих приголосних перед свистячими та вимовляють [см'і́єш'а]. Під час вимови *відважся* 88% респондентів–жінок та 67% респондентів–чоловіків допускають помилку, а саме [шс'], [жс'] на місці [с':], [з'с]. Також недотримання орфоепічної норми маємо у словах *мучся*, *річці*. В слові [сва́с'ц'і] 92% інформантів–жінок відтворюють орфографічні норми, а 67% чоловіків дотримуються орфоепічних засад. При вимові слова *книжці* у більшості жінок і всіх чоловіків спостерігаємо девіації.

Шиплячі у позиції перед свистячими змінюються на свистячі не тільки в середині слова, а й на стику слів. Цікава ситуація зі словами *ніч дзеркальна* та *між дзеркалами*. Оскільки дотримуються норм орфоепії –[п'іцд́зе^uркал'на] 67% чоловіків та лише 28% жінок України. Спостерігаємо протилежну ситуацію у слові *між дзеркалами*: 80% опитаних жінок та лише 33% опитаних чоловіків вимовляють згідно з орфоепічними нормами [м'із д́зе^uркалами], а решта їх порушує.

Більшість опитаних жінок вимовляють передньоязиковий приголосний [д] перед шиплячими відповідно до орфоепічних засад [п'ід́жш'wòм] – 70%, [п'ід́жчо'уно́м] – 58%, проте майже всі чоловіки оглушують кінцевий приголосний прийменника або відтворюють орфографічні норми. В аналогічному випадку спостерігається порушення кодифікованої норми респондентами під час вимови [л'ід́жчи^eн], [в'ід́жжіти], [в'ід́жчісти^eти]. Лексему [в'ід́ж:е^uре^uла] правильно вимовили 84% чоловіків, але меншість (40%) жінок. Спостерігаємо дотримання орфоепічних засад у слові *наладчик* [нала́д́жчи^eк] – 67% чоловіків і 60% жінок.

Більшість респондентів дотримуються усталеної норми передньоязикового приголосного [д] перед свистячими в лексемах: [v'ídžznaка], [v'ídž'c'w'atkuwати], [v'ídž'ц'v'істі], [бл'удžце]. Проте спостерігаємо порушення правил орфоєпії у слові [v'ídž:v'інка] – всі чоловіки та 60% жінок ототожнюють вимову з написанням. На відміну від жінок (20%) під час вимови [завоу'кій] у більшості чоловіків відсутні девіації. Зміна [д] на [дž] під впливом свистячих у новій літературній мові фіксується з 80-х років ХІХ ст. [5, с. 369]. Нормативна вимова [д] як африката перед свистячими та шиплячими приголосними сьогодні є важливою орфоєпічною проблемою [3, с. 17]. Літературну вимову африката, зокрема асимілятивного характеру, як реалізацію слабкого [д], часто порушено. Така африкатизація загалом є найменш засвоєним орфоєпічним явищем [2, с. 365], її уналежнюють до слабких норм української літературної мови.

Згідно з кодифікованими нормами української орфоєпії, проривний приголосний [т] перед свистячими зазнає таких змін: [т] перед [ц], [с] змінюється на [ц:]; [т] перед [з], [дž] змінюється на [дž] [2, с. 341]. Передньоязиковий [т], [т'] перед [ч], [ш] маємо вимовляти як африкат [ч], а перед шиплячими [ж], [дž] – [дž].

Більшість респондентів України продемонстрували правильну вимову *отже* та *сітчатка*. Інша ситуація зі словом *коротший*, оскільки у вимові більшості жінок девіації відсутні – [корóчий] – 72%, але 67% чоловіків ототожнюють вимову з написанням.

За нашими спостереженнями, більшість респондентів – і жінок, і чоловіків вимовляють згідно з орфоєпічними засадами всі запропоновані нами слова, зокрема *багатство*, *сміється*, *квіти*. До речі, на стику слів спостерігаємо аналогічну ситуацію: правильно вимовили [одžзàраз] та [одž:éркало] переважна більшість чоловіків і жінок. Зі словом [ме^uц:ém] інша ситуація: 65% опитаних жінок вимовляють згідно з орфоєпічними нормами, але у вимові 66% чоловіків присутні девіації.

Отримані результати дають підстави говорити про наявність гендерних

особливостей орфоепії лише деяких звукосполук та під час вимови не всіх слів. Під час вимови свистячих перед шиплячим більшість жінок та абсолютно всі чоловіки дотримуються норм у слові [м^от^ужчи^ен]. На відміну від жінок, абсолютно всі чоловіки дотримуються норм вимови слова [бе^ужд^жєму], проте, як і жінки, порушують у лексемі [ж:ити^еа]. Отже, 64% чоловіків та 53% жінок дотримуються норм вимови свистячих перед шиплячими. Вважаємо кодифіковану норму стійкою та наявний гендерний чинник лише в орфоепії певних слів.

Жінки–респонденти не дотримуються норм вимови шиплячих перед свистячими, зокрема у всіх запропонованих словах, окрім [м^іздзе^уркалами],- 80% вимовляють згідно з орфоепічними засадами. Соціопитування також показало, що чоловіки України частково нормами вимови володіють, зокрема у словах [н^ід^ж:е^уркал^{на}], [с^вàс^уі], проте під час вимови решти слів спостерігаємо девіації. Отже, загальний відсоток дотримання норм жінками–респондентами становить 22%, а чоловіками–респондентами – 27%. До того ж, у вимові чоловіків спостерігаємо девіації у тому ж слові, що й у жінок, – можемо стверджувати про нестабільність орфоепії шиплячих перед свистячими та відсутній чіткий гендерний чинник.

Дослідження також показало, що жінки не володіють нормами вимови [д] перед шиплячими, зокрема, під час вимови слів *молодший, віджити, відчистити, Лідчин*. У мовленні чоловіків–респондентів спостерігаємо подібну ситуацію з орфоепією вказаних лексем. Проте зазначаємо, що чоловіки (84%) дотримуються усталених правил у слові [в^ід^ж:е^уре^{ла}], а жінки (60%) їх порушують. Більшість опитаних жінок вимовляють згідно з орфовимовою слова [н^ід^жши^вòм] – 70%, [н^ід^жчо^унòм] – 58%, але вимова цих лексем опитаними чоловіками (67% та 100%) підтверджує орфографічні норми. Протилежна ситуація зі словом [в^ід^ж:е^уре^{ла}]: присутні девіації у вимові більшістю жінок (60%) та меншістю чоловіків (16%). Більшість представників обох статей дотримуються норм вимови лексеми [налàд^жчи^ек]. Загальний

відсоток дотримання норм вимови [d] перед шиплячими жінками становить 46% та чоловіками – 33%. Можемо стверджувати про нестабільність норми і гендерний чинник орфоєпії лише певних слів.

Згідно з нормою вимови приголосного [d] перед свистячими більшість чоловіків і жінок вимовляють всі запропоновані слова: [v'ídžzna^hka], [v'ídž'c'w'atkuwatu], [v'ídžɥ'v'istù], [bl'ýdžce]. Проте присутні девіації у вимові лексеми [v'ídž:v'inka] – 60% жінок та абсолютно всі чоловіки. Більшість чоловіків (67%), на відміну від жінок (20%), дотримуються орфоєпічних норм при вимові лексеми [zawodžc'kù]. Загальний відсоток володіння нормою становить 57% жінками та 64% чоловіками. Таким чином, вважаємо норму стійкою та відсутній чіткий гендерний чинник орфоєпії [d] перед свистячими.

Більшість жителів-респондентів України дотримуються орфоєпії [t] перед шиплячими. Зокрема всі чоловіки та 80% жінок вимовляють слово [odžžse] відповідно до кодифікованої норми. Також 76% жінок–респондентів та 67% чоловіків–респондентів підтверджують загальноприйняті засади орфоєпії - [s'ic:àtka]. У більшості чоловіків (67%) вимова *коротиший* відповідає написанню, хоча 72% жінок дотримуються норм орфоєпії - [koròchii]. Володіння нормою жінками становить 76%, чоловіками – 67%. Отже, орфоєпічна норма є стійкою, гендерний чинник наявний тільки в орфоєпії однієї лексеми.

Спостерігаємо дотримання норм орфоєпії передньоязикового [m] перед свистячими [s], [ɥ], як у жінок, так і в чоловіків. Більшість респондентів вимовляють [s'm'ijèɥ:a], [bagáɥt^hwo], [kv'iu':i], [odžžàraz], [odžž:érkalo] згідно з правилами орфоєпії. Слово [me^uɥ:ém] правильно вимовляють 65% опитаних жінок, а 66% чоловіків ототожнюють вимову з написанням. Загальний відсоток володіння орфоєпією [m] перед свистячими становить у чоловіків 78%, у жінок 74%. Можемо стверджувати про стійкість орфоєпічної норми та відсутність гендерного чинника орфоєпії [m] перед свистячими.

Проаналізувавши мовлення жителів України, можемо зазначити, що загальний відсоток дотримання чоловіками–респондентами кодифікованих

норм вимови звукосполук становить 58%, а жінками – 57%. Стійкою нормою є вимова свистячих перед шиплячими, [д] перед свистячими, [т] перед шиплячими, [т] перед свистячими. Стабільними кодифікованими нормами у мовленні студенток є вимова [тш], [тц].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бондар О. І., Карпенко Ю. О., Дружинець М. Л. Сучасна українська мова. Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія. Київ: ВЦ «Академія», 2006. 368 с.
2. Дружинець М.Л. Українське усне мовлення: психо- та соціофонетичний аспекти. Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2019. 580 с.
3. Прокопова Л. І., Тоцька Н. І. Соціофонетичний нарис українського мовлення сучасної молоді. *Мовознавство*. 1990. № 6. С. 17–26.
4. Ставицька Л. О. Мова і стаття. *Критика*. 2003. № 6. 134 с.
5. Фащенко М. М. До проблем орфоепії: африкати [дж] та [дз] в українському літературному мовленні. *Записки з українського мовознавства*. Одеса : Астропринт, 2009. Вип. 18. С. 369–377.